

Bozkır'da Muhalefet: Serbest Cumhuriyet Fırkası Konya Teşkilatı *Opposition in Bozkır: Free Republican Party Konya Organization*

Mehmet PINAR

Prof. Dr. Van Yüzüncü Yıl University, Department of History, Van, Türkiye

Prof. Dr. Van Yüzüncü Yıl University, Tarih Bölümü, Van Türkiye

Orcid: 0000-0001-5416-5220 Email: mehmetpinar@yyu.edu.tr

Article Information/Makale Bilgisi

Cite as/Atı. Pınar. M (2023). Opposition in Bozkır: Free Republican Party Konya Organization. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, Republic Special Issue, 115-129.

Pınar. M (2023). Bozkır'da Muhalefet: Serbest Cumhuriyet Fırkası Konya Teşkilatı. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cumhuriyet Özel Sayısı*, 115-129.

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 31 May / Mayıs 2023

Accepted/Kabul Tarihi: 15 August / Ağustos 2023

Published/Yayın Tarihi: 29 October / Ekim 2023

Pub Date Season/Yayın Sezonu: October / Ekim

Issue/Sayı: Republic Special Issue/Cumhuriyet Özel Sayısı **Pages/Sayfa:** 115-129

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Van Yüzüncü Yıl University of Social Sciences Institute/Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Yazar isim/lerl).

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Öz

Anadolu'nun farklı bölgelerinde teşkilatlanan Serbest Cumhuriyet Fırkası'ndan halkın beklentileri, ekonomik durum, kültürel farklılık, etnik kimlik vb sebeplerden dolayı farklılık gösterdi. Konya'da 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin etkilerine kuraklık eklenince Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın tabanı kendiliğinden şekillendi. Bu tabloya karşın muhalefetin teşkilat kadrosunda hukukçuların yoğun bir şekilde yer alması, tabanla paralel bir görüntü arz etmedi. Belediye seçimlerinde iktidar ve muhalefet, ekonomik krizin olumsuz yansımalarını çözmeye yönelik bir söylem geliştirdi. Her bölgede olduğu gibi iktidar, muhalefetin Konya'da teşkilatlanmasıyla ilgili ayrıntılı istihbarat raporları hazırladı. Çerkez, Laz, Arap vb. etnik kimliğe yönelik vurgulamalardan, kurucuların toplumla ilişkilerine ve eğitim-iş durumlarına kadar farklı yönlerden ele alındı. İktidarın farklı bölgelerde muhalefet üyelerini/kurucularını irticai unsurlarla ilişkilendirmesine karşın Konya'da bu durumun çok ön plana çıkarılmaması dikkat çeken bir ayrıntıydı. Buna karşı muhalefetin okullarda dini metinlerin okutulmasının zenginleştirilmesinin gerekli olduğuna yönelik iddialarının iktidar tarafından Ortadoğu coğrafyasındaki İslami hareketlerle ilişkilendirilmeye çalışılması zorlama bir yorum olarak karşımıza çıkmaktadır. İktidarın kontrolündeki Türk Ocaklarına mensup üyelerin muhalefete yöneldiği vilayetlerin başında Konya'nın geldiğini görmekteyiz. Bu çalışmada Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Konya'da krizin etkilerini çözmeye yönelik ortaya koyduğu siyaset anlayışının iktidar ve halk üzerindeki etkilerini irdelemek amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: 1929 Dünya Ekonomik Krizi, Konya, Serbest Cumhuriyet Fırkası

Abstract

The expectations of the people from the Free Republican Party, which was organized in different regions of Anatolia, differed due to reasons such as economic situation, cultural difference, ethnic identity. When drought was added to the effects of the 1929 World Economic Crisis in Konya, the base of the Free Republic Party formed spontaneously. Despite this picture, the intense presence of lawyers in the opposition's organizational staff did not show a parallel image with the grassroots. In the municipal elections, the government and the opposition developed a discourse aimed at solving the negative reflections of the economic crisis. As in every region, the government prepared detailed intelligence reports on the organization of the opposition in Konya. Circassian, Laz, Arab etc. It was discussed from different aspects, from emphasizing ethnic identity to the relations of the founders with the society, and their education-work situations. Although the government associated opposition members/founders with reactionary elements in different regions, it was a remarkable detail that this situation was not brought to the fore in Konya. On the other hand, trying to associate the opposition's claims that it is necessary to enrich the teaching of religious texts in schools by the government with Islamic movements in the Middle East is a forced interpretation. We see that Konya is at the forefront of the provinces where the members of the Turkish Hearths under the control of the government turn to the opposition. In this study, it is aimed to examine the effects of the Free Republican Party's understanding of politics to solve the effects of the crisis in Konya, on the government and the people.

Keywords: 1929 World Economic Crisis, Konya, Free Republican Party

Giriş

1929 Dünya Ekonomik Krizi, Türk ekonomisini ciddi ölçekte etkileyen ender olaylardan biriydi. İktidar, kriz karşısında birçok mekanizmayı devreye sokmasına karşın yeterli başarıyı gösteremedi (Weiker, 1973, s. 43). Ülke ekonomisinin temelini tarım ürünleri oluşturduğundan ve bu ürünlerdeki düşüş ülkede yaşayan halkın büyük bir oranı tarımla iştiğal olduğundan (Afşar, 2022, s. 77). Krizin etkilerini daha kesif bir duruma getirdi. Tarım sahasındaki daralma ve çiftçi kesiminin krediye yönelmesi sanayi sektöründeki dengeleri de etkiledi. Tarım ve sanayi alanındaki daralma, Türk lirasının değerinin de düşüşüne neden oldu. Ekonomik sorunlara siyasi, idari ve sosyal sebeplerinin de eklenmesiyle çözüm üretecek siyasi bir teşekkül gerekli görüldü. Bu atmosferde kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF), farklı saiklerin biraya getirdiği siyasi bir hareket olarak görünse de temel argüman olarak ekonomik sorunlara odaklandı.

12 Ağustos 1930'da Fethi (Okyar) Bey'in Mustafa Kemal Paşa ile yaptığı görüşmelerden sonra kurulan SCF¹, kısa süre içerisinde vilayet ve ilçede toplamda 160 noktada teşkilatlanarak faaliyetlerine başladı. Fethi Bey, öncelikli olarak merkezine ekonomik sorunların sebepleri ve çözüm vaatlerini aldı. Ülkede yaşanan ekonomik sıkıntıların temel sebebinin hükümetin 7 yıldır uyguladığı yanlış politikalarından kaynaklandığını, yüksek vergilerden yoksul kesimin daha fazla etkilendiğini, vergisini ödemeyenlerin hapse atıldığını, bunun tek çözümünün kendilerinin iktidara gelmesinde gördü (Soyak, 2010, s. 407). Vergilerin ağırlığına ve demiryolu siyasetinin halka gücünü aşan vergiler yüklediğine dikkati çekerek tekellerden alınan vergilerin hafifletileceğini, yabancı sermayenin ülkeye kolay girebilmesi için Türk parasının değerinin artırılacağını ve tarıma önem verileceğini duyurdu (Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A IV-9, D 57, F 3-150). Birçok noktada teşkilatlanan muhalefetin ana söyleminde ekonomik vaatler başat rol oynadı.

İktidar, muhalefet gerçeği karşısında merkezden taşraya doğru bir yönelme gösterdi. SCF ise; merkezin kontrolü Cumhuriyet Halk Fırkası'nda (CHF) olduğu için daha zayıf noktalara yönelerek taşrada teşkilatlanmaya başlayarak, iktidarın içinden doğmuş bir fırka olduğu için eksiklikleri daha iyi gözlemlene olanağına sahip olacağını düşündü (Cumhuriyet, 11 Ağustos 1930). Muhalefetin en büyük tabanını ağırlıklı taşrada yer alan ve rejimin rabita kuramadığı Tatarlar, Nusayriler, Giritliler, Çerkezler, Mübadiller ve Kürtler oluşturdu.

Bu tabana katı devletçilik anlayışından rahatsızlık duyan demiryolu işçileri ve 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nden etkilenen geniş bir kesimin de eklenmesiyle taşrada güçlü bir rekabet başladı (Afşar, 2020, s. 1357). İki fırka arasındaki rekabet taşrada daha çok yerel güçlerin tekelinde gerçekleşti. Taşradaki bu otorite boşluğu güçlü ailelerin çatışmasına sahne oldu. Bu çatışma, siyasi olmaktan ziyade belli mevkilerin ele geçirilmesi şeklinde gerçekleşti.

Bu çalışmamızda farklı etnik kimliklerin² ve kültürlerin baskın olmadığı bir vilayet olan Konya'da 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin yansımalarının daha etkin olduğu, bunun SCF'nin toplumsal tabanın şekillenmesine ne derecede etki yaptığı, iktidar ile ilişkilerini ne ölçüde etkilediği tartışılacaktır.

1. Konya'da Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Tabanının Şekillenmesi

SCF'nin toplumsal tabana kısa zaman diliminde nitelik/nicelik anlamında ulaşması, ortaya koyduğu iradeden ziyade iktidarın başarısızlığının bir ürünüydü. Bu yönüyle bakıldığında Anadolu'nun farklı coğrafyalarında toplumsal tabanın oluşumu, ekonomik, sosyal ve kültürel saiklerden farklılık gösterdi. Konya, temelde tarım ve küçükbaş hayvancılıkla uğraşan bir tabana sahip olduğundan bu alana yönelik gelişmeler/değişimler tabanı şekillendirdi.

Konya'da 1926-1930 yılları arasında yaşanan aşırı kuraklık, kârın dışında çiftçi gelirlerini önemli ölçüde düşürdüğü gibi, ürünün maliyetini bile karşılayamaz duruma getirdi. Bu kesim, devlete olan vergi ve kredi borçlarını ödeyemediklerinden sürekli borçlarının ertelenmesini talep ettiler. Kuraklık nedeniyle zarar gören çiftçiler için devlet emanet usulü yol ihaleleri açarak bu kesime ekonomik alanda alternatifler oluşturmaya çalıştı. Kuraklığın yanında 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin etkisiyle tarım ürünlerinin fiyatları hızla düşüşe geçti. Bu düşüş beraberinde tarımla uğraşan kesimin hayvancılığa yönelmesine kapı araladı. Konya'da kuraklıkla birlikte çiftçiler, hayvancılığa yönelmelerine karşın hayvancılık faaliyetleri hiçbir zaman tarımsal çalışmaların yerini alacak kadar ilerlemedi. Kuraklık ve krizin etkilerinin geçmesinden sonra bile ürünlerdeki artış, çiftçilerin gelirine aynı oranda yansımada (Öztürk, 2012, s. 34). Kuraklıkla birlikte 20 kuruşa alınan tohum faizle beraber 25 kuruşa çıktı. Ilgın'da 1928'de dönümü 200 lira eden arazi 25 liraya kadar düştü. Merkez ve ilçelerde yaşayan çiftçi kesimi gündelik hayatı çeviremeyecek ölçüde borç içindeydi Ayrıca 1925 tarihinde çıkarılan Yol Vergisi'nin halk

¹ SCF'nin taşrada teşkilatlanması ve faaliyetleri için bkz (Pınar, 2015; Pınar, 2016; Pınar, 2017).

² 1927 istatistiklerine göre Konya'da Müslümanlar 503.520 kişi ile %99,83'lük bir orana sahiptirler. Gayrimüslimler %0,17 oranı ile Konya'da yok denecek kadar azdı (Kaya, 2022, s. 380).

üzerinde oluşturduğu olumsuz etki tartışılan konular arasında yer aldı. Konya'nın Sultaniye İlçesi'nde Yol Mükellefiyeti görevini yerine getirmek durumunda kalanlar Ulukışla'ya gönderildiklerinden sıkıntılı bir süreç yaşadılar. Bununla beraber Konya'da yapılan yolların demiryolu güzergâhlarına uzak olması ekonomik avantaj sağlamamıştı. Ürün fiyatlarının düşmesi çiftçileri zor durumda bıraktığı gibi, vergisini ödeyemeyenler için sıkıntılı bir süreç başlamıştı (BCA. 490.10/677.288.1-138).

Muhalefete yakınlığıyla bilinen Yarın gazetesi de Konya'nın bu panoramasını sayfasına "Konya Köylüsünü Yedi Senedir Bağırta Acı Bir Vasiyet" başlığıyla şu şekilde taşıdı: "Konya üç sene üst üste kuraklık çekti. Köylü gün oldu ki aç yattı. Kaderin insafsız cilvesi bu sene de bu talihsiz diyarı rahat bırakmadı. Ekinlerde hastalık oldu. Buğday fiyatları senelerdir görülmemiş bir şekilde düştü ve zavallı köylü neticede aylarca gece gündüz didinmesine mukabil gene bir şey kazanamadı, gene biçare kaldı. Çektiği azap yetmiyormuş gibi bir de haciz tufanı başladı. Sulama idaresi haciz, ziraat bankası haciz, tüccar haciz koydu. Geçen sene bir dönüme kırk kuruş alan sulama idaresi, bu sene üç lira aldı. Maroken koltuklarda pervasız emirler veren, sulama idaresinin "azametli" müdürü ile köylünün alakası ne idi ne oldu. Aylarca evvel (Ekinimiz yanıyor. Allah aşkına su) diye bağırın, yalvaran bir kütle karşısında (Su köylü istediği zaman değil; bizim arzu ettiğimiz zaman verilir) diye tabiatın kuvvetlerine varıncaya kadar hükmetmeye kalkan ve bu sebeple binlerce vatandaşın rızkını düşüncelerine kurban eden müdür bey ve mühendisler tahsildara emrettiler. Haciz. Ziraat bankasındaki borçların tecili için merkeze telgraf çektiler, yalvardılar, azarlandılar. Olmadı vereceksiniz dediler ve emir verdiler: Haciz. Nesini haczedecekler? Nesi var ki satacaklar? Altındaki yatağını, nafakasını temin eden koyununu, ineğini verdi. Bir canı kaldı, onu mu alacaklar?" (Yarın, 11 Eylül 1930; Son Posta, 3 Ekim 1930). İktidarın baskıcı politikalarından kuraklığın etkileri çiftçi üzerinde daha derin etkiler oluşturdu.

1929 Dünya Ekonomik Krizi ile birlikte bankacılık sektöründeki arz-talep dengesinin değişmesi bu tabloyu daha da kötüleştirdi. Tarım alanındaki sıkıntıların yanında çiftçinin ve tüccarın bankalardan aldığı kredi ve kredilerin ödenmesinde yaşanan sıkıntılar da ekonomide olumsuz bir tablo teşkil etti. Bankaların faiz oranlarını arttırması, ekonomik durumu sıkıntılı olan Konya tüccarı ve çiftçisinde yeni bir darboğazı beraberinde getirdi. Bu durum haciz işlemlerini arttırdı (BCA, 490.1.00/724.477.1).

Cumhuriyet dönemiyle birlikte tarım alanında bir gelişme gösteren vilayet, sanayileşme yönünde de önemli değişimler yaşamasına karşın 1928'de yaşanan kuraklık ve 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin etkisiyle tarım, hayvancılık sanayi sektöründe ciddi bir düşüş yaşadı. Bu alanda yaşanan gelişmeler Konya'da liberal söylemlerde bulunan ve tarım sahasında çiftçiye yönelik vergi düzenlemelerine gideceği propagandasında bulunan muhalefetin toplumsal tabanını teşkil etti.

2. Serbest Cumhuriyet Fırkası Konya Teşkilatı ve İktidarla İlişkileri

Konya'da SCF teşkilatını kurmak için Muhsin Faik Bey görevlendirildi. Çalışmalar sonucunda 15 Eylül 1930 tarihinde Konya SCF Teşkilatı kuruldu. Kısa süren çalışmalardan sonra üye sayısı 1300'e ulaştı (Son Posta, 20 Teşrinievvel 1930). Teşkilatlanma belli bir düzene girdikten sonra fırka, Babalık matbaasında Duygu isimli günlük bir gazete çıkartmasına karşılık uzun soluklu olmadı (Babalık, 13 Teşrinievvel 1930). Seçimler öncesinde faaliyetlerini güçlendirmeye çalışan ve üye sayısını 3000'lere kadar çıkaran teşkilat, toplantılarını Muhsin Faik Bey'in İstasyon Caddesi'ndeki evinde sürdürdü (Benhür, Yüksel, 2017, s. 103). Konya eski Milletvekili Vehbi Bey'in muhalif fırkaya geçeceğiyle ilgili haberler muhalif basında yer buldu (Son Posta, 4 Eylül 1930; Yarın, 4 Eylül 1930). Vehbi Bey, böyle bir durumun olmadığı açıklamasını yapmak zorunda kaldı (Cumhuriyet, 4 Eylül 1930). Vehbi Bey'in dışında Konya CHF Milletvekillerinin toplu bir şekilde fırkalarından istifa edip SCF'ye geçeceği söylentileri tartışmalı bir konu olarak gündemdeki yerini korudu (Cumhuriyet, 10 Eylül 1930). Fırka teşkilatı, çalışmalarını yürütmek için Alaaddin Otel'ini tuttuğu gibi, Muhsin Faik Bey, fırkanın propaganda faaliyetleri için yeni bir gazete kurma çalışmalarını başlattı (Cumhuriyet, 21 Eylül 1930) Muhalif basın gazete çalışmalarının Nalbantzade İbrahim ve Dişçi Murat Hüdaverdi tarafından yürütüldüğünü bildirdi (Son Posta, 22 Eylül 1930).

SCF Konya Teşkilatı'nın kurulmasından itibaren CHF, muhalif teşkilatta yer alanları yakından takip etti. SCF Konya Teşkilatı'nda şu isimler yer aldı. Reis Muhsin Faik Bey: Doktor olan bu şahıs Konya doğumlu olmasına karşın kökleri Kıbrıs'a dayanır. Binbaşılıktan istifa eden mezkûr başkan özel hastane sahibidir. Raporlarda herhangi bir suiistimal yapmadığına yönelik bir vurgu vardır. Kâtipliğe Çopur Kadızade Remzi Bey seçildi (Cumhuriyet, 18 Eylül 1930). Üyeler Nuri Bey: Konyalı olan şahıs, polis, jandarma okulları ve belediyede doktorluk yaptıktan sonra mesleğini sivilde sürdürdü. Eski Milletvekillerinden Mehmet Emin Bey'in oğludur. Hasan Fehmi: Avukat olan şahıs Konya Sulh Hakimliği görevinde bulundu. Raporlarda herhangi bir suistimale karışmadığı belirtilir. Eyüp Sabri Hayiroğlu: Avukat olan Sabri Bey, TBMM'de ikinci dönem milletvekilliği yaptı. Ahlsız yaptığına dair emniyette kaydı olduğu yazıldı. Hulki Bey: Avukat olan şahıs Hadım doğumludur. Konya, Kastamonu gibi yerde savcılık görevlerinde bulundu. Raporlarda herhangi bir suiistimal olayında ismi geçmediği yer aldı. Hacı Mahmutzade Hüseyin Efendi: Konyalı olan mezkûr şahıs çiftçilikle uğraşmaktadır. Raporlarda suistimale karışmadığı belirtildi. Hacı Çopurzade İhsan Efendi: İlkokul mezunu olan şahıs ticaretle meşguldür. Raporda fikrinsel manada etkili bir isim olarak değerlendirilmez. Tahirzade Ahmet Efendi: Konyalı olan mezkûr şahıs tüccardır. Herhangi bir suistimale karışmadığı vurgulanır. Hasan Behçet Efendi: Kıbrıslı olan şahıs fotoğrafçılıkla uğraşmaktadır. Ermenek'te büyüdüğüne vurgu

yapılarak herhangi bir suüstimale karışmadığı raporda yer aldı (BCA. 490.01/435.1804.1). Konya'da SCF'nin tabanının kuraklık ve kriz nedeniyle toprakla ve ticaretle uğraşan kesim olduğu vurgusuna karşın teşkilat kadrosunun doktor ve yargı mensubu olması tabanla paralel olmayan bir ayrıntıydı. Üyelerin doğum yerlerinden, herhangi bir suçta iştirak edip etmedikleri bilgisine kadar birçok yönden ayrıntılı bir şekilde irdelenmişti.

SCF, Konya'da teşkilatlanır teşkilatlanmaz iktidar fırkasıyla hızlı bir rekabete girdi. Kazanç Vergisi'nin maddi ağırlığı bile Konya'da doktor³ kesiminin muhalefet fırkasına yönelmesine kapı araladı. İktidar fırkasının bu geçişlerin önüne geçmek için bir dizi farklı düzenlemelere gitmesi, bir nebze olsun işe yaramış, iktidar fırkasına geri dönüşler başlamıştı. Buna karşın demiryollarının büyük bir kısmının millileştirilmesine ve çalışanların koşullarının iyileştirilmesine karşın yönetici kadronun dışındaki işçi kesimi muhalif fırkaya geçmeye devam etti (BCA. 030.10/79.520.3). İktidar fırkası, Konya özelinde muhalefet karşısında güç kaybetmesinin sebepleri üzerinde durmayı ihmal etmedi. Konya Milletvekilleri tarafından hazırlanan raporda fırka üyelerinin fikirlerini de yer verildi. Raporda, memurların durumu, vergilerin ağırlığı (Okturva, Kazanç, Müsekkafat) bankaların ve faizcilerin faiz sistemi, metruk emlakların durumu, fırka kongrelerinde istenilen taleplerin cevapsız kalması gibi konular tartışıldı (BCA. 490.10/677.288.1-138). Yüksek dereceli memurların ülke ihtiyacından daha çok kendi kişisel çıkarları için faaliyette bulunmaları, ikinci ve üçüncü derecedeki memurların halkla iletişimlerinin zayıf olması, özellikle maliye memurlarının suüstimalleri, genel şikâyet konularıydı. Bütün bu sorunlar bölge halkının CHF ile rabitasını zayıflattığı gibi, muhalif fırkaya geçişleri de hızlandırdı (BCA. 030.10/79.520.3).

Raporda iktidara bağlı kurumların durumu da masaya yatırıldı. Türk Ocaklarının bölgede iyi çalışmadığı, fırkayla rabitasının zayıf olduğu, birkaç gençten başka kimsenin toplantılara iştirak etmediği acı bir dille paylaşıldı. Kültür şubelerinin olduğu bu kurumda gençlerin koordinasyon eksikliğinden bilinçli hareket edemedikleri görüldü. Plansız hareket etme ve ilgisizlikten Akşehir Türk Ocağı'nın 19 üyesinin 18'i SCF'ye geçmişti. Benzer şekilde Muallimler Birliği'nin de çalışmalarını ağırdan yürüttüğü, toplanıp kültürel faaliyetlerde bulunmadıkları belirtildi. Propaganda faaliyetleriyle toplumla sağlıklı bir iletişim dili geliştiremeyen birliğin üyelerinin büyük bir kısmı muhalefet fırkasına katılmıştı (BCA. 030.10/79.520.3). İlçe Türk Ocağı üyelerinin tamamına yakınının muhalefete geçmesi, iktidarın kendine bağlı kurumları bile konsolide edemediğinin göstergesiydi.

SCF Konya Merkez İlçe Ocak Teşkilatı: Reis Mecidiyevade Cevdet Bey: Konyalı olup ticaretle uğraştığı, Ticaret Okulu'nda öğretmenlik yaparken okulun kapanması üzerine açıkta kaldığı, SCF'nin Konya'daki propagandasını yapan Duygu gazetesinin sahibi ve müdürü olduğu raporlandı. CHF'de siyaset yaparken fırka politikalarını beğenmediği için istifa ederek SCF'ye katıldı (Babalık, 10 Eylül 1930). Sonraki süreçte fırka politikalarını beğenmediği için SCF'den de istifa etti (Cumhuriyet, 27 Eylül 1930). Üyeler: Avukat Nazif Efendi, Bozkırlı olan şahsın Sulh Hâkimliği ve Meclisi Umumi Vilayet üyeliği yaptığı, suüstimali olmadığı, Avukat Ali Haydar Efendi, Konyalı olan şahsın farklı yerlerde Sulh Hâkimliği yaptığı, suüstimali görülmediği, Tahralıvade Mehmet Efendi, Konyalı tüccar olan şahsın kötü bir özelliğinin olmadığı, Kalfazade Tahir Efendi, Konyalı tüccarlardan olan şahsın manüfaturacılıkla uğraştığı, asılarak öldürülen Hacı Sabit Bey'in akrabası olduğu, Tüccar Turgut Bey, Antalyalı olan şahsın yedek subaylık yaptığı, kötü bir durumunun gözlemlenmediği, Kaşıkzade Tahir Efendi, Konyalı olan şahsın attar olduğu, kötü bir özelliğinin olmadığı rapor edildi (BCA. 490.01/435.1804.1). İktidar fırkasından Mecidiyevade Cevdet Bey, Doktor Nuri, Doktor Muhsin Faik Bey, Bafıralı Talat Bey'in istifa ederek muhalif fırkaya geçtikleri dikkat çeken bilgiler arasındaydı (Babalık, 10 Eylül 1930). Bafıralı Talat Bey'in istifa etmesine karşılık SCF Konya teşkilatında bu şahsın isminin geçmemesi, farklı bir ayrıntı olarak karşımıza çıkmaktadır. Hukukçu ve tüccarların dağılımının eşit olduğu teşkilat yapısında SCF'de siyaset yapan başkanın sonraki süreçte iktidar fırkasına geçmesi, siyasette geçişlerin olduğunu gösteren örneklerden biriydi.

SCF Ermenek İlçe Teşkilatı: Reis Yüzbaşı Hacı Yusuf Efendioğlu: İlkokul mezunu olan mezkûr şahsın zabıtlıktan ve Çerkez soyundan geldiği vurgusu ön plana çıkarıldı. Kâtip Ekmekçizade Ömer Efendi: Tüccar ve ilkokul mezunu olan Ömer Efendi'nin toplumdaki nüfuzunun ikinci derece olduğu vurgusu dikkat çeken ayrıntıydı. Muhasip Muhittin Efendizade Fehmi Efendi: Tüccarlık yapan mezkûr şahsın ilkokul mezunu olduğu bilgisinin yanında Laz olması ön plana çıkarıldı. Üyeler Fevzi Efendizade Mustafa Efendi: Tüccar olan şahsın yerliliği vurgulandı. Şeyh Dedeade Mehmet Efendi tüccar olan şahsın ilkokul mezunu ve yerli olduğu, toplumdaki etkisinin ikinci derece olduğu raporlandı. Koç Dayızade Kemal Efendi, avukat ve yerliliğine atıf yapıldı (BCA. 490.01/435.1804.1).⁴ Merkez teşkilatın aksine Ermenek'te muhalefetin teşkilat kadrosu ağırlıklı olarak tüccar kesiminden oluştu. Kuraklık ve krizin etkisini daha çok hissedilen tabanla uyumlu bir kadrolaşmaya gidildiği görüldü. Vilayet etnik kompozisyon açısından çeşitli olmamasına karşın merkez teşkilatından farklı olarak üyelerden Çerkez ve Laz gibi etnik kimlik vurgusu ön planda tutuldu. Üyelerin tamamına yakınının ilkokul mezunu olduğu bilgisinin yanında

³ Emrence'ye göre SCF'nin İzmir, Manisa, Antalya, Konya teşkilatlarında doktorların sayıca ağırlığı dikkat çekiciydi (Emrence, 2014, s. 156).

⁴ 1927 nüfus sayımına göre ilçede okuma bilmeyenlerin oranı %97.61 olduğundan ilkokul mezunu vurgusu önemli bir ayrıntıydı (Kaya, 2022, s. 379).

yerlilik ve toplumda nasıl bir karşılık oluşturdukları da irdelenen konular arasındaydı.

SCF Akşehir İlçesi Ocak Teşkilatı: Reis Avukat Hazım Bey: Kadılık yaparken Şeriye Mahkemelerinin kaldırılması üzerine hâkimlik görevine geçti. Taassuptan ve suistimalden uzak olan mezkûr şahsın kumar düşkünlüğü ayrıntılar arasındaydı. Kâtip Avukat Sadi Bey: Hâkimlik görevinde de bulunmuş olan Sadi Bey'in ihtiraslı olmasına karşın şaibeli bir durumu olmadığı raporlandı. Muhasip Hacı Süleymanzade Vehbi Efendi: Ticaretle uğraştı. Tanınırlığı düşük olan bu şahsın bilgisinin olmadığı dikkat çeken notlar arasındaydı. Üyeler Derviş Beyzade Ahmet Bey: Mübadillerdendir. Çiftçilikle uğraşan Ahmet Bey hakkında zeki, bilgili olduğundan SCF'nin kendisinin fikirlerinden faydalanıldığı önemli ayrıntı olarak karşımıza çıkmakta. Halimzade Mustafa Efendi, ticaretle uğraşmakta tanınırlığı yüksek olan genç şahsın kötü bir şöhreti olmadığı vurgulandı. Avukat Şevki Bey, savcılık yapmış olan bu şahsın titiz ve kudretli olduğu, olumsuz bir hareketinin olmadığı gözlemlendi (BCA.490.01/435.1804.1). Üyelerin profillerinden (tüccar-çiftçi) hareketle diğer ilçelerin aksine toplumsal tabanı temsil noktasında daha uyumlu bir kadronun olduğu dikkat çekti. Üyelerden birinin Şeriye Mahkemelerinde kadılıktan savcılığa geçişi, rejimin değişmesine karşı tarihsel sürecin devamlılığına önemli bir işarettti. Diğer ilçelerde olduğu gibi, CHF raporları üyelerin tanınırlıkları üzerine odaklanmıştı.

SCF Akşehir İlçesi Doğanhisar Nahiyesi Ocak Teşkilatı: Reis Mehmet Efendi: CHF İstihbarat Raporlarına göre, eski belediye üyesi olan şahsın medrese çıkışlı olduğu, hoca kafalı tavır sergilemesinin yanında fikirleri toplumda bir karşılık oluşturamadı. Muhasip Keramettin Efendi: İlkokul mezunu olan şahsın fikirlerinden faydalanılmayacağı gibi herhangi bir suiistimal olayına da karışmadı. Üyeler Sipahizade Hasan Efendi: Medrese çıkışlı olduğu, hoca kafalı tavır sergilediği, yenilikçi olmadığı, aynı şekilde Tokluzade Mehmet Efendi'nin ilkökul mezunu olduğu, suistimali görünmediği gibi, fikirleri de toplumda bir karşılık bulmadı (BCA. 490.01/435.1804.1). Akşehir teşkilatı için yapılan vurguda ön plana çıkan medrese çıkışlı hoca profilli üyelerin varlığıydı. Üyelerin çoğunluğunun ilkökul mezunu olduğu bilgisinin yanında toplumda bir etkilerinin olmadığı da konular arasındaydı.

Milletvekillerinin yaptığı teftişte, 10 bin nüfuslu ilçede yapılan toplantıya 50 kişinin katıldığı, dağılmak üzere olan fırka teşkilatının yeniden bir düzene sokulmasının gerekli olduğu vurgusu gözlerden kaçmadı. Milletvekilleri teşkilata yeni bir yön vermek için toplantıya katılan 50 kişi gizli oyla yeni bir müteşebbis heyet oluşturma kararı aldı. Seçilen heyet, ilk dönemlerde fırkadaki ihtilafları ortadan kaldırıp herkesi memnun edecek bir görüntü verseler de sonraki süreçte bir defa toplanabildiler. Müteşebbis heyete seçilen 4 üye istifa ederek SCF'ye geçti. CHF İlçe Teşkilatı, boşalan yerlere 8 üye olarak 15 günde yapılması gereken işleri 3 gün içinde bitirerek ilçe kongresini tamamladı. Raporlarda, kongreden sonra aceleyle il kongresine SCF'li Kürt Ömer lakaplı kişiyi seçerek büyük bir gaflete düşüldüğü yazıldı. Bütün bu gelişmeler karşısında seçim iptal edilerek teşkilatın yeniden kurulması kararı verildi. Eski müteşebbis heyet, ilçenin nüfuzlu, banka sektörü ve piyasaya hâkim olduklarından yeni teşkilatın güçlü olması için bu şahıslar dışarıda bırakılmayarak kurulan 15 kişilik heyette yer almaları sağlandı (BCA. 490.10/677.288.1-138). Raporlardan halkın muhalefete yönelişi, muhalefetin başarısından ziyade iktidarın kendi içinde yaşadığı sorunların/anlaşmazlıkların ürünü olduğu anlaşılmaktaydı.

SCF Ereğli Ocak Teşkilatı: Reis Sabrioğlu Ziya Efendi: Raporlarda babasının Dağıstanlı, annesinin Şamlı Arap olduğu, babasının Ereğli'de Mal Müdürlüğü yaptığı, kendisi de Maliye Tapu Memurluğu yaptıktan sonra Ereğli'de ticaretle uğraştığı yer aldı. CHF Raporlarına göre, Kâtip Süleyman Sırrıoğlu Asaf Efendi: kararsız bir kişiliğe sahip olup ilkökul mezunuydu. Görev olarak Sıtma Mücadele Sıhhiye Memurluğu'nda bulundu. Muhasip Sarraf Cevat Efendi: ilkökul mezunu olup ziraat ve ticaretle uğraş içindeydi. Üyeler Hacı Aziz Efendi: Çiftçilikle uğraşan zengin fakat cahil olan şahıs eski dönemlerde Belediye Reisliği yaptı. Kayış Balıroğlu Hacı Ahmet Efendi, çiftçilikle uğraşan şahsın cahil ve fikirleri toplumda karşılık oluşturmadı. Halit Mehmetoğlu İbrahim Efendi, ticaretle uğraşan cahil, sakin bir şahıstı. Hacızade Hasan Efendi, medrese mezunu, ticaret (fabrikatör), zengin, namuslu, şaibeli olmayan bir şahıstı. Milletvekili heyeti, başarılı olunmak isteniliyorsa teşkilatın çalışmalarının yakından takip edilmesini önemsediler (BCA. 490.01/435.1804.1). SCF İlçe Teşkilatı heyetinde yer alanların tamamına yakını toplumsal tabanı temsil etme noktasında benzer meslek gruplarından oluştuğu görülmekteydi. Ermenek teşkilatında olduğu gibi, Dağıstanlı, Şamlı Arap gibi etnik vurgulamalar ön plana çıkmaktaydı.

SCF Karaman İlçesi Ocak Teşkilatı: Reis Hoca Beyzade Hüseyin Avni: CHF Raporlarına göre, CHF Mutemetliği yaparken suistimalinden ötürü Parti Teşkilatı tarafından görevine son verildi. Üyeler: Müftüzade Ahmet Efendi, Avukat Mezhepzade Ahmet Efendi, Avukat Tartanzade Ali Galip Efendi, Avukat Hasan Efendi, Abacızade Mehmet Efendi, Attar Fethi Efendi bu üyeler hiçbir özellikleri olmadığı gibi, sürekli eleştiri yapmaktan kaçınmadılar (BCA. 490.01/435.1804.1). Karaman'da SCF teşkilatı zayıf bir görüntü arz etmekteydi (Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A IV-9, D 57, F 3-358). Hukukçuların yoğunlukta olduğu fırka teşkilatındaki üyelerin toplumda ciddi karşılıklarının olmadığı öne çıkarılan özellikler arasındaydı.

SCF Konya Bozkır İlçesi Ocak Teşkilatı: Reis Hacı Mahmutzade Mustafa Fevzi Efendi: CHF Raporlarına göre, yedek subaylık yapan ve geçimini otomobilcilikle sağlayan şahıs ortaokul mezunuydu. Kâtip Hacı Mustafazade Mehmet Efendi, hayvan ticareti

yapan şahıs okur-yazardı. Muhafız Emekli Öğretmen Hacer Hanım: Rumeli muhacirlerindendi. Üyeler Bakızade Mehmet Efendi: İlkokul mezunu olan şahıs ziraatle uğraşmaktaydı. Dereli Hacı Alızade Mustafa Efendi, ticaretle uğraşan şahsın herhangi bir sabıkası yoktu. Cemil Ağazade Abdullah Efendi, ayak tüccarlığı yapan kişinin tahsil durumu zayıftı. Bakkal Demircizade Kasım Efendi'nin de tahsili zayıftı. Yedek Üyeler: Nalbantzade Kasım Efendi, öğretmenlik yaparken yetersiz olduğu için tasfiye edildi. Kunduracı Kalaycızade Mehmet Efendi, tahsili yoktu. Veli Ağazade Emin Efendi, jandarmadan terhis oldu. Rençber Mehmetoğlu Mehmet Efendi, tahsili yok denecek kadar azdı. Bütün üyelerin şüpheli bir durumu görülmedi (BCA. 490.01/435.1804.1). Karaman'da olduğu gibi SCF teşkilatı, Bozkır'da zayıf bir görüntü arz etti (Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A IV-9, D 57, F 3-358). Tek kadın üyenin olduğu Bozkır SCF Teşkilat yapısında kurucuların okuryazarlıklarının düşüklüğü ve eğitim seviyeleri üzerinde duruldu.

3. Konya'da 1930 Belediye Seçimleri ve Yaşanan Olaylar

İki fırka arasında teşkilatlanma sırasında yaşanan çekişme belediye seçimlerinde daha da arttı. Son Posta gazetesi, Konya'da ekim başında seçimin başlayacağını, iki fırkanın seçimlere çok sıkı hazırlandığına sayfasında yer açtı (Son Posta, 1 Teşrinievvel 1930). İktidar fırkası, seçimlerde Munime Fahrettin, Radiye İzzet, Münibe Hüsamettin, Nefise Ahmet, Naciye Fiham'ı aday gösterdi (Cumhuriyet, 4 Teşrinievvel 1930).

Seçimlerin başlamasıyla iki fırka arasındaki rekabet ve vaatler fırka tabanlarının tavrından ziyade basının ürettiği söylemler üzerinden şekillendi iktidar yanlısı basın muhalefetin Mustafa Kemal Paşa'nın okul döneminden itibaren söz ve düşünce hürriyetinin tesisine verdiği önemden hareketle halkı kendi fırkalarına davet etmelerine karşın halkın eğilimini iktidardan yana kullandığını sayfasına taşıdı (Cumhuriyet, 22 Eylül 1930). İktidara yakınlığıyla bilinen Babalık gazetesi, seçimin CHF lehine sonuçlanması için adeta fırkanın yayın organı gibi hareket etti. Sayfasında "Gazi'nin bu günlerde Konya'ya geleceğini", "seçimleri her tarafta Halk Fırkasının kazandığını" "memleketini düşmandan kurtaran Gazi'nin fırkasına" oylarını vermelerini belirterek CHF lehinde yönlendirme yapmaktan geri durmadı. Ayrıca; "Büyük Gazi babamız bile Ankara'da reyini Halk fırkasına verdi", "seni yalan yanlış bir takım kuru vaatlerle aldatmak istiyorlar", "sen asıl Halk fırkası hükümetinin memlekette yaptığı hayırlı işlere bak" gibi vatandaşın oylarını etkilemeye yönelik propaganda yayınlarına devam etti (Benhür, Yüksel, 2017, s. 104). Muhalefetin seçimlerde en büyük silahı, tarım vilayeti olan Konya'da yaşanan kuraklığın halk üzerinde bıraktığı olumsuz etkiydi. Buna karşın Babalık gazetesi, kuraklığın getirdiği sıkıntıları yine iktidarın çözeceği noktasında bir propaganda takip etti. İhracat mallarından ve arsalardan verginin kaldırılacağını, ağnam müsakkafat, kazanç, muamele, veraset vergilerinin halkın yararına indirileceğini, traktörlerden vergi alınmayacağını, muhalefetin seçim vaatlerine kanılmaması noktasında söylemlerini gündemde tuttu (Babalık, 3 Teşrinievvel 1930). Konya Valisi İzzet Bey'in bildirdiğine göre, Konya'da halkın muhalefete yönelmesinin en önemli nedenleri arasında bölgede yaşanan kuraklık ve 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin halk üzerinde oluşturduğu olumsuz etkiydi. SCF'nin alınan vergilerin oranını düşüreceği vaadi, ekonomik durumu kötü olan halkta önemli etki yaptı. İzmir olayları ve Mustafa Kemal Paşa'nın iktidar fırkasına sahip çıkması, muhalefete yönelişi azalttı. Son gelişmeler dikkate alındığında seçimleri iktidar fırkasının kazanacağı ihtimal dâhilinde görüldü (Cumhurbaşkanlığı Arşivi, AIV-9, D57, F 3-325). Buna karşın iktidar fırkasının hazırladığı raporda kendi idari heyetlerinde yer alanların bile muhalefete yönelindikleri yer aldı (BCA. 490.01/724.477.1). İktidarın hazırladığı raporla, iktidara yakın basının seçmenin eğilimleriyle ilgili yaptığı değerlendirmelerde çelişki bir durum dikkat çekmekteydi. Teşkilatlanma sürecinde olduğu gibi, seçim propagandalarında öne çıkan kuraklığa ve krize bağlı olarak tarım ve ticaretteki sorunlar oldu.

Vergilerin indirileceği benzer bir şekilde CHF raporlarında da önemli yer işgal etti. Konya'da Sipahipazarı esnafından Mücellit Mahallesi'nde Hasan Efendi, Mecidiyeyade Tahir Bey'e CHF'ye oyunu vermeyeceğini, SCF'ye vereceğini, muhalefetin iktidara gelmesi durumunda askerlik görevinin ve vergilerin kalkacağını, şapkanın kaldırılacağını, memurların maaşlarının aşağıya çekileceğini, okullarda Kuran okutturulacağını söylediği yer aldı. Ayrıca SCF'den bazı kişilerin iktidar fırkasına üye olanlara teklif götürdüğünü, "Bize sizin gibi kabadayı icabında kafa göz yaracak adam lazım" dediklerini, bu şahısların akli başında hareket ederek öneriyi reddettikleri yazıldı (BCA. 490.01/35.146.1; Koçak, 2006, s. 331). Farklı bölgelerde SCF'nin propagandalarında askerlik ve vergi konusunu gündeme getirmesine karşın okullarda Kuran okutturacağı iddiaları, Konya'ya özgü bir söylem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vaatlerinin yanında seçimin başlamasından itibaren Konya ve ilçelerinde usulsüzlüklerle ilgili şikâyetlerin ve ihbarların önü kesilmedi. Özellikle Hadım ilçesi'nde bu tür rahatsızlıklar gündemi meşgul etti. Bu şikâyetlerin belli başlıları şunlardı: Seçim cetvellerinin belediye binaları, resmi dairelere asılmaması sadece cami duvarlarına asılması. Belediye Kanunu'nun 31. Maddesini içeren seçmen listelerin hazırlanmasında itiraz sürelerine gerekli önemin verilmemesi, sandıklar zamanında kilitlemediği gibi, mühürsüz oylar atılması, sandık başlarında seçmen listeleri olmadığı gibi, oy pusulalarında eksiklikler mevcut olduğundan başkalarının yerine oy atılmasının önüne geçilememesi (Balkaya, 2006, s. 252). İktidara yakın olan Hilmi (Uran) Bey'e göre de bu durum ülke genelinde karşılaşılan bir sorundu. İktidarın ve muhalefetin seçmenleri sandık başına

taşımasıyla yoğunluktan seçmen defterlerinde isimler kolay bulunamıyordu (Uran, 2008, s. 215). İzzet Bey'e göre, Konya'da seçim propagandası başlar başlamaz, iki fırka arasında çekişmeler arttı. SCF üyelerinin seçim defterlerinde eksiklik olduğu yönünde şikâyetler dikkatli bir şekilde incelenerek defterde isimleri olmayan kişilerin bizzat başvuruları durumunda isimlerini defterlere eklenebilecekti (Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A IV-9, D 57, F 3-358). Vergilerin indirileceği ve yüksek dereceli memurların maaşlarının düşürüleceği noktasında muhalefetin propagandalarına karşın iktidar cenahı seçimlerde önde olduklarını iddia ettiler. Seçmenin birçok seçim bölgesinde oy kullanmada benzer sorunlarla karşılaştığı görüldü.

Vilayette seçimlerin başlamasıyla yaşanan en büyük sorun, yoklamaların geç yapılmasından oylarını vermek için belediye önüne gelen halkın oy kullanamamasıydı. 3 Ekim 1930'da oy kullanmak isteyen 5.000 kadın erkek seçmenden yoğunluktan sadece 346 kişi oy kullanabildi. 4 Ekim'de 49 mahallede 8.000 seçmenden 1000'i oy verebildi (TBMM Zabıt Ceridesi, XXII/5, s.18). Muhalif basın, iktidarın kendine oy verecek seçmenleri seçim alanlarına taşıma girişimlerine karşın araçların boş gittiğini, muhalefet fırkasının ise kendine yakın seçmenleri taşıdığı, araçların dolu olması karşısında kolluk kuvvetlerinin gerekçe göstermeden muhalefete oy verme ihtimali olan seçmenleri uzun saatler aç-susuz meydana beklettiğini gündeminden düşürmedi.⁵ Muhalefetin bu iddiaları karşısında iktidara yakın basın, durumu seçimleri kaybedeceğini anlayan muhalefetin hezeyanları olarak yorumlayarak muhalefetin oluşturmak istediği algıya karşın seçmenlerin iktidara oy vermeye devam ettiğini yazdı (Cumhuriyet, 9 Teşrinievvel 1930). Propaganda faaliyetlerinde olduğu gibi, iki fırka arasındaki çekişme taraftarlarından ziyade iki farklı cephede yer alan basın üzerinden yürüdü.

Her seçim bölgesinde olduğu gibi, iktidarın seçim aygıtlarını kendi lehine kullandığı iddiaları Konya'da da karşılaşılan durumlar arasındaydı. Konya'da vali ve jandarmanın halk üzerinde baskı kurarak iktidar fırkasına oy vermeleri konusunda ısrarcı bir dil kullandıkları ve sandık başında bulunan muhalif fırka üyelerini uzaklaştırarak iktidar lehine bir ortam oluşturdukları, seçim boyunca en çok tartışılan sorunlardan biriydi (Avşar, 1998, s. 149). Bütün bu iddialara karşın iktidar yanlısı basın, valinin tarafsız bir politika takip ettiğini, sürekli halka seçimlerin serbest olduğunu, kime oy vermek istiyorlar ise verebilecekleri güvencesi verdiğini yineledi (Hakimiyeti Milliye, 12 Teşrinisani 1930). İktidara yakın basına göre, muhalefetin bu tür propagandalara yönelmesindeki temel amaç seçimleri kaybedeceği endişesinin ağır basmasıydı. Muhalefetin iktidar aygıtlarının seçimlere müdahale ettiği savı temelsizdi. Sandık başlarında bulunan seçim encümenlerinin çoğunluğu muhalefet yanlısıydı (Babalık, 9 Teşrinievvel 1930). 6 Ekim 1930'da sandık civarlarında jandarmanın kordon kurarak SCF yazıcılarını sandık başından uzaklaştırarak SCF'ye oy verilmesini engellediği, muhalefetin raporlarda tartıştığı konular arasındaydı (Balkaya, 2006, s. 251). Benzer şekilde SCF üyelerinin yaptığı tespitlerde, iktidar fırkasına yakın olan sandık görevlilerinin SCF'ye oy verme ihtimali bulunan seçmene yönelik baskı kurduğu, defterlerde isimlerinin olmadığı gibi gerekçelerle oy kullandırmadıkları gibi şikâyetler yer aldı. Fahrettin Efendi, Hamza Mahallesi'nden Ali ve annesi Ayşe Hanım'ın SCF'ye oy vereceklerini sandık görevlilerine söylemelerine karşın oyların iktidar fırkasına yazıldığı konusu muhalif fırka tarafından şikâyete dönüştürüldü. Kolluk kuvvetlerinin CHF'ye oy vermeleri konusunda baskı kurdukları, oy vermeyenleri hükümet karşıtı gösteren bir algı oluşturdukları, SCF'liler arasında tartışılan konular arasındaydı. Bunu doğrular nitelikte Mektupçu Raif'in iktidar fırkasına oy vermeyenleri hükümet karşıtı gösterdiği ve irticanın yanında yer alacakları propagandasında da bulunduğu iddialardan biriydi (Balkaya, 2006, s. 119-125).

İrtica ve taşkınlık iddiaları, seçim boyunca iktidarın özellikle de milletvekillerinin en büyük propagandası olarak gündemdeki yerini korudu (Yarın, 13 Teşrinievvel 1930). Benzer olaylar Karaman'da da yaşanmış, iktidara yakın basın, CHF Konya Milletvekili Tefik Bey ve Fırka Mutemedi Sabit Bey'in müdahaleleriyle seçmenin elinden SCF'ye ait oy pusulalarının alındığını, sebep gösterilmeden muhalefete meyilli olan Bacakzade Mehmet Efendi'nin karakola çektirildiği haberlerine yer verdi (Son Posta, 15 Eylül 1930). Söylemlerden iktidar, halkın beklentilerinin karşılanması yerine asayişin sağlanması durumunda seçimi kazanacağı eğilimindeydi.

İzzet Bey, vergilerin indirileceği ve yüksek dereceli memurların maaşlarının düşürüleceği noktasında muhalefetin propagandalarına karşın seçimlerde önde oldukları açıklamasında bulundu. Asayişin iyi bir şekilde sağlanması durumunda merkezde de seçimleri iktidarın kazanacağından emindi (Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A IV-9, D 57, F 3-358).

İktidar kendi cenahından meseleye yaklaşarak seçimin meşru zeminde sürdürüldüğünü ortaya koymasına karşın muhalefet cephesi gelişmeleri iktidarın oyunu olarak değerlendirdi. Dr. Muhsin imzasıyla Konya Valiliğine gönderilen yazıda halkın SCF'ye oy vermesiyle seçimi kaybedeceğini anlayan CHF taraftarları, çare olarak para ile elde ettikleri beş on kişiyi halk arasına sokup onları “*Yaşasın Arap harfleri, kahrolsun şapka*” şeklinde bağırarak bir gösteri düzenlettikleri yer aldı (Balkaya, 2006, s. 91). Seçim boyunca iki taraf gerek basın gerek teşkilat üyeleri üzerinden karşılıklı birbirini suçlamaya devam etti.

⁵ Serbest güneşi; tahakküm zincirlerini parçalayarak doğuyor. Tarih hakkın muzafferini yarın ahfadına bir efsane gibi yazacaktır (Yarın, 6 Teşrinievvel 1930).

Vali İzzet Bey'in muhtarları iktidar fırkasına oy devşirmek için mahallelerde görevlendirdiği muhalefet cephesinde tartışılan bir konuydu (Emrence, 2014, s. 173). SCF raporlarına göre, Vali İzzet Bey, açıktan açığa halkın iktidar fırkasına oy vermesi için memurları, polisleri, zabitaları ve muhtarları görevlendirdi (Vakit, 16 Teşrinisani 1930). Paralel şekilde Fethi Bey, İstanbul, Adana, İzmir ve Konya'da seçimlerde yapılan haksızlıklar nedeniyle halkın sağlıklı bir şekilde oyunu kullanamadığı gibi, suistimallerin yaşandığına işaret etti (Serbest Cumhuriyet Gazetesi, 4 Teşrinisani 1930). Valinin 30 kadar muhtarı toplayarak "Gazi Hazretleri İsmet Paşa Halk fırkasındadır. Hepiniz Halk Fırkası'na rey verdirmeye çalışacaksınız, aksi halde aldığım emir üzerine derhal icraata geçeceğim, sonra kafanızı kırarım ha" diyerek seçim aygıtlarını kontrol etme eğiliminde olduğu suçlaması dikkat çekti. Raporda, bu düşüncenin pratiğe döküldüğü de öne sürülerek fırkaları tarafından görevlendirilen daktilocuların valinin talimatıyla baskı ve tehdide maruz kaldıkları, makinalarının ellerinden alındığı, encümen kararı olmadan Komiser Mustafa tarafından dışarı çıkarılarak yerlerine kendilerine yakın memurların görevlendirdiği de yer aldı (TBMM Zabıt Ceridesi, XXII/5, s. 18). Konya Milletvekili Refik (Koraltan) Bey, iddiaların aksine Fethi Bey'in arkasına sığınan muhalefetin zehirli ve yıkıcı kışkırtmalara başvurduğu şikâyetinde bulundu (Yetkin, 2004, s. 276). Valinin haksız yere suçlandığını, muhtarları topladığının doğru olduğunu, muhtarların mahalleleri dolaşarak iktidar fırkasına oy verenleri tehdit ettiklerini, valinin bunun önüne geçmek ve asayiş sağlamaya için muhtarları topladığını hatırlattı (TBMM Zabıt Ceridesi, XXII/5, s. 43). İktidar, seçim aygıtlarının muhalefet tarafından kendi lehlerine kullandığı savını sürdürmeye devam etti.

CHF İdari Heyeti, Konya ve ilçelerinde kurulan SCF'yi siyasal hayat için bir zenginlik olarak görerek olumlu baktıkları halde belediye seçimlerinde rejim ve sistem karşıtı bir propaganda başlattıklarını acı bir dille öne sürdü. Kuraklık ve ekonomik krizin had safhaya çıktığı Konya'da inkılap karşıtı odakların kontrolüne giren SCF yerel yönetiminin medreseler-tekkeler yeniden açılacak, şapka başlardan atılacak, askerlik ve vergiler kaldırılacak propagandasında bulunduğu bilgisini paylaştılar. Seçimi kazanmak için her yol mubahtır mantığıyla rejim karşıtı söylemlerde bulunan SCF'ye karşı CHF Merkez Teşkilatı'nın tedbirlere başvurduğunun altını çizdiler (BCA. 490.01/496.1996.1). Konya Milletvekili Refik Bey, bu söylemlerin yanında Halifelik'in bile geri getireceklerini, ev ev dolaşarak yaşlı kadınlara yüzlerini açmanın dine aykırı olduğunu, bu söylemlerine inanmayanları ölümle tehdit ettiklerini, Seydişehirli Hacı Kasım Efendi ve Eczacı Mehmet Ali Efendi'nin Karaman'a giderek ülkeyi ve dini iktidar fırkasından kurtaralım diyerek kahvehanede propaganda yaptıklarını, İngiltere'nin himayesinde Mısır, Irak ve Suriye'de İslam hareketi başlatıldığını, Emir Faysal'ın bu oluşumun başına Halife olarak geçeceğini, bunlara iltihak etmek gerektiğini söylediklerini, Meclis'te gündeme taşıyarak suçlayıcı bir dil kullanarak tehlikenin boyutuna dikkat çekmek istedi. Rejimin bekasını tehlikeye sürükleyecek bu gibi zararlı faaliyetleri, SCF Konya Ocak Teşkilatı'ndan Avukat Hilmi ve Necati Bey ile konuştuğunu, Hilmi Bey'in bu konuşma üzerine fırkasından istifa ettiği bilgisini paylaşmaktan geri durmadı (TBMM Zabıt Ceridesi, XXII/5, s. 43). İktidar tarafından muhalefetin irticai söylemlerde bulunduğu birçok seçim bölgesinde gündeme taşınmasına karşın dış bağlantılı bir Hilafet hareketiyle ilinti kurulduğu verisi, Konya'da karşımıza çıkan ender örneklerden biriydi.

Akşehir'de Şekerci Necati Efendi, CHF Mutemedi Mustafa Bey'in kardeşi Halis Bey'in SCF'ye oy vereceklerini söyleyenlerin belediyeye çekilerek darp edildiğini öne sürdü (Balkaya, 2006, s. 108). Akşehir'de kolluk kuvvetlerinin iki kişinin bir araya gelmesini bile engellediği, raporlarda dikkat çeken konular arasındaydı (Balkaya, 2006, s. 122). SCF, usulsüzlükleri gündeme getirerek seçimler devam ederken seçimlerden çekilme kararı aldı (Son Posta, 12 Teşrinievvel 1930: Milliyet, 9 Teşrinievvel 1930). Muhalif basına göre, SCF'nin seçimden kısa süreli de olsa çekilmesi yanlıştı. Sarı Hasan ve Sütçü mahallelerinde birçok üyenin haberi olmadığı halde oyların kullanıldığı, belirsiz mühürlerin basıldığı, seçmen defterlerinde oynamalarda bulunulmuştu (Son Posta, 18 Teşrinievvel 1930).

SCF raporlarında Akşehir'de kullanılan 2.362 oyun 2.230'unu SCF'nin alıp seçimin sonuçlanmasına karşın yetkisi olmamasına karşın Mektupçu Raif'in belediye memurlarını yanına alıp encümenlerin işine karışarak hileli bir şekilde CHF'nin kazandığını ilan ettiği yazıldı (Balkaya, 2006, s. 88). Çumra ve Beyşehir'de seçimleri iktidarın önde götürdüğünü açıkladı. (Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A IV-9, D 57, F 3-358). Muhalif basın, Akşehir'de seçimleri SCF'nin kazandığını, Karaman, Bozkır, Ermenek ve Ereğli'de muhalefetin, diğer ilçelerde iktidarın önde olduğunu yazdı. CHF'nin belediyenin karşısındaki elektrik şirketi binasını seçim işleri için kullandığı, seçimin ilk iki günü 37 mahallede seçimi, SCF'nin önde götürdüğü, 87 mahallede seçimin henüz sonuçlanmadığı öne çıkan haberler arasındaydı (Son Posta, 6 Teşrinievvel 1930). Muhalif basının ortaya koyduğu veriler karşısında iktidara yakın basın ise, seçimin ilk günlerinde muhalefetin seçmenleri otobüslerle taşıyarak yoğunluk oluşturduğundan önde gözükmesine karşın sonraki süreçte iktidarın öne geçtiğini paylaştı (Milliyet, 9 Teşrinisani 1930). Son Posta gazetesi de iktidarın seçimleri kazanmasına karşın engellemelerden 20.000 oydan 5.000 kişinin oy kullanabildiğini, iktidarın baskısıyla muhtarların CHF'ye oy verdiğini, usulsüz oylardan, iktidar lehine önceden hazırlanmış listelerle kazandıklarına işaret etti. Gazete, iktidarın seçmenin kafasını karıştırmak için "Gazinin Fırkası mı Fethi Beyin Fırkası mı" diyerek iktidar lehine algı oluşturmaya çalıştığını yazdı (Son Posta, 20 Teşrinievvel 1930). Seçimde, 18.874 seçmenden

6.811 oy kullanmış, 4.738 CHF'ye, 2.057 SCF'ye vermişti (Milliyet, 18 Teşrinievvel 1930)⁶. Bozkır, Konya ve Karaman (Hakimiyeti Milliye, 9 Teşrinisani 1930). Seydişehir, Sultaniyeye'de seçimleri iktidar fırkası kazandı (Vakit, 6 Teşrinisani 1930). Seçimlerin CHF tarafından kazanılmasından sonra seçilen belediye heyeti kendi arasında elektrik şirketi eski müdürü Mustafa Şevki Bey'i başkanlığa seçtiği gibi, daimi encümenliğe Avukat Karaağaçlı Mustafa Fevzi, Avukat Ali Rıza ve Ahali Bankası Müdürü Burhanzade Hacı Mustafa Bey'i seçti (Babalık, 22 Teşrinievvel 1930). İktidarın Konya'da seçimleri kazanmasına karşın büyük sarsıntı yaşadığı dikkat çeken bir ayrıntıydı. Benzer şekilde Türk Ocakları ve Muallimler Birliği üyelerinin büyük bir kısmı da SCF'yi desteklemesi iktidarın yapısal bir değişikliğe yönelişini hızlandırdı.

4. SCF'nin Kapanmasından Sonra Konya'daki Siyasi Tablo

SCF kapandıktan sonra CHF Konya Teşkilatı'na geçmek isteyenlere şüphe ile yaklaşılarak geçişlerine sıcak bakılmadı (BCA.490.10/677.288.1-20). Geçmek isteyenlerin yanında CHF Teşkilatı'nda yer alanların zamanında SCF ile teşrik-i mesai içinde olanlarla birlikte görünmesi bile hoş karşılanmadı (BCA. 490.10/677.288.1-23). SCF Konya Merkez İlçe Ocak Teşkilatı'nda siyaset yapan Reis Mecidiyezade Cevdet Bey'in CHF'ye dönüşü bir istisna olarak karşımıza çıkmaktadır.

SCF'nin toplumsal tabanını ve iktidarın kendi içindeki eksiklikleri muhalif fırkanın kapatılmasından sonra bölgede incelemelerde bulunan CHF Gümüşhane Milletvekili Hasan Necmi Ataç, Konya Milletvekili Ahmet Kemal Zaim, Aksaray Milletvekili Musa Kazım Gürel'in raporlarından öğrenmekteyiz. Raporla iktidar fırkasının kayıt defterlerinin düzenli tutulmadığı, basit merasimlerden öteye gidilmediği belirtildi. Milletvekilleri, halkın muhalif fırkaya yönelişlerinin sebeplerini incelemenin yanında halkın nabzını da ölçmeye çalıştılar. Raporu hazırlayanlar Konya'da iktidar fırkasının zayıflığını itiraf ettikleri gibi, kuraklığın ve ona bağlı olarak fiyat düşüşlerinin iktidarın bölgede kan kaybetmesinin nedenlerinden biri olduğunu, SCF'nin bu boşluğu çok iyi kullanarak cezbedici propagandalarla ciddi bir taban oluşturduğu kanaatindeydiler (BCA. 030.10/79.520.3). Muhalefetin tabanının şekillenmesinde kuraklık ve krizin etkisinin olduğu iktidar tarafında da kabul gören bir realiteydi.

Raporu hazırlayanlar sorunları ortaya koyduktan sonra çözüm önerileri üzerine odaklandılar. İdari, kültür, ekonomi, siyaset (parti işleri) adı altında önerilerini dört başlık altında sınıflandırdılar:

İdari Tedbirler: Memurlar Kanunu'nun değiştirilmesi, valilerin şahsi hareket etmelerinin önüne geçmek için Vilayet Umumi İdare Kanunu'nun yeniden gözden geçirilmesi, memur kalitesini yükseltmek için memurların belli dönemlerde sınava tabi tutulması, mesai saatlerinin arttırılması, memurların mesai saatlerine uyup uymadıklarının denetlenmesi, halkın memnuniyetinin arttırılması için komisyonlar kurularak işlerin hızlandırılması gibi konulara odaklanıldı (BCA. 030.10/79.520.3). İdari yönetim ile halk arasındaki koordinasyon eksikliği, iktidar tarafından da kabul gören bir gerçeklikti.

Kültürel Tedbirler: Köy okulları açarak bölgedeki ziraat faaliyetlerinin arttırılması sağlanabilirdi. Öğretmen okullarının ıslahı sağlanarak öğretmenlerin Türk Ocakları ile rabitasını güçlendirmek şarttı. Spor teşkilatlarını yeniden yapılandırarak açık hava oyunları ve mahalli oyunları ihya etmek kültürel zenginliği arttıracaktı. Spor teşkilatı istenilen ölçüde gençliği bünyesine çekemediği, fikir sahasında bir şey üretmediği, mahalli ve milli oyunların unutulma noktasına geldiği raporlandı. Spor teşkilatında yer alan yöneticilerin gençliğe yönelik çalışmalarda zayıf kalması, merkezlerini bir cazibe alanı haline dönüştürememeleri nedeniyle gençliğin kahvelere yöneldikleri acı bir şekilde dile getirildi (BCA. 030.10/79.520.3). Bölgenin toplumsal tabanına yönelik olarak zirai faaliyetlerin ihya edilmesinin yanında, iktidara rağmen muhalefetin beslendiği kuruluşlardan olan Türk Ocaklarının yeniden yapılandırılması önemliydi.

Okuma-yazma oranlarının artmasına karşın cahilliği ortadan kaldırmada yetersiz kaldığından halkın anlayacağı seviyede yayın faaliyetlerini arttırmak önemli bir konuydu. Medreseler kapatılmasına karşın mensuplarının boş durmayarak cami vb. yerlerde din propagandası yaptıkları, Konya'da ailelerin çocuklarının din terbiyesi almadığı konusunda endişesi medrese çıkışlılara alan oluşturdu. Medrese mensuplarının bu faaliyetlerinin önüne geçebilmek ve halkın endişelerini gidermek için okullarda din dersi öğretilmesinin yanında bu derslerin risale okutularak zenginleştirilmesi gerekiyordu (BCA. 030.10/79.520.3). Diğer farklı bir raporda medrese ve tekkelerin varlığı itibarıyla Konya'nın Orta Anadolu'da önemli bir yer işgal ettiği, bu kurumların kaldırılmış olmasına karşın izlerinin devam ettiği uyarısı dikkat çekiciydi. Bu kurumların izlerinin devam etmesinin sadece Konya ile sınırlı kalmadığı, Konya ile irtibatlı yakın vilayetleri de etkilediği hatırlatması önemliydi. Laiklik karşıtı odaklanmaların arttığı ve farklı vilayetlere yansımalarının olduğu bir süreçte rejimi tehlikeli fikirlerden korumak/halkı aydınlatmak için Konya'da yayın hayatına başlayacak bir gazetenin kurulması elzemdi. Bu görevi kısmen Babalık gazetesi yerine getirmesine karşın sahibinin vefatıyla gazetenin fırka çizgisinden uzaklaştığı da rapor edildi. Gazetenin fırkanın kontrolünde milli umdeleri aşlamaya yönelik kullanılması için satın alınmasını gerekiyordu. Halkın rejimle ilişkilerini

⁶ Vakit gazetesi ise CHF'nin 4.628, SCF'nin 2.078 oy aldığını yazar (Vakit, 16 Teşrinisani 1930).

güçlendirmek için okul binaları kullanılarak konferansların verilmesinin yanında ilgi çekmeye yönelik mizah içerikli tiyatro oyunları düzenlemenin önemine vurgu yaptılar. Benzer şekilde merkezde yapılan bu etkinliklerin köy odaları ve kıraathaneleri kullanılarak köylerde de yapılmasını sağlamak önemliydi. Bütün bu çalışmaların plan ve program dâhilinde hayata geçirilmesi için farklı kültürel teşekküllerle teşrik-i mesai yapmanın önemi ortada olmasına karşın bu teşekküllerle sağlıklı bir koordinasyon kurulamaması da büyük bir eksiklikti (BCA. 490.10/677.288.1-138). Özellikle SCF Akşehir İlçesi Doğanhisar Nahiyesi Ocak Teşkilatı'nda medrese kökenlilerin yoğunluğu ve belediye seçimlerinde medreselerin yeniden açılacağı propagandasının yapıldığı iddiaları rejimi koruma refleksiyle iktidarı dini pratikleri yeniden gözden geçirmeye sevk etti. Okullarda farklı dini metinlerin okutulmasının yanında rejimin tasavvur ettiği seküler vatandaş modelinin güçlendirilmesi adına propaganda için basın faaliyetlerine önem verilmesi ve görsel kültürel etkinliklerin artırılması gerekli görüldü.

Fırka İşleri: Fırka bünyesinde esnaf örgütlenmesinin kurulmasının gerekliliğine işaret ettiler. Fırka işlerinin yeniden gözden geçirilmesi ve teşkilatların genişletilmesi olumlu adımlar olarak görülürken yapılması gereken daha çok iş olduğu raporda dikkat çeken konulardan biriydi. Fırka üyelerinin inkılap ilkeleri doğrultusunda hareket etmesi, fırkanın genel programının bu ilke çerçevesinde yeniden yayınlanması, fırkanın gerçekleştirdiği propagandaların yeniden gözden geçirilmesi, fırkanın halkla rabitasını ve iletişimini yeniden sağlamak, Konya'da merkez ve ilçe teşkilatlarına özgü bir çalışma programı hazırlayarak genel merkezle koordineli çalışma yapmak, teşkilat faaliyetlerini idame ettirmek için ekonomik kaynak sağlamak, taşra teşkilatlanmasının sağlıklı bir zemine oturtmak için merkez teşkilatı tarafından denetim/teftişlerin belli bir plan tarafından yapılması öncelikli konular arasına alındı (BCA. 030.10/79.520.3). Fırkanın ekonomik gücünü arttırmak için piyango tertip edilmesi gerekli görüldü. Elde edilecek gelirle yeni bir binanın yapılması ve bu sayede Türk Ocakları, Muallimler Birliği vb. kuruluşlara yer tahsis edilerek bu kuruluşların fırka ile rabitaları güçlendirilecekti (BCA. 490.10/724.477.1-43). Seçim döneminde sahadan alınan dönütlere uygun bir şekilde muhalefete yönelen farklı kuruluşların yeniden fırkanın kontrolüne girmesi önemliydi. İktidarın okumalarından halkın muhalefete yönelmesinin sebepleri üzerine odaklanılacağına fırka merkeze alınarak fırkanın güçlendirilmesi tercih edildi. Fırkanın idealleştirilmeye çalışıldığı tipik bir örnekti.

Sonuç

Aynı zaman diliminde farklı merkezlerde teşkilatlanan SCF, her bölgenin kendi iç dinamikleri ve sosyal, kültürel dokusuna paralel bir taban oluşturmaya karşın daha çok 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin getirdiği iktisadi sıkıntıların yansımaları, bu tabanın oluşmasında etkili oldu. Konya gibi tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olduğu bir vilayette krizin ve öncesinde kuraklığın getirdiği etkiler daha kalıcıydı. Bu tabloya karşın Konya'da muhalefetin merkez teşkilat kadrosu ağırlıklı olarak toprak ve ticaret sahasının dışındaki meslek gruplarından oluştu. Konya merkez ve ilçe teşkilatlarında ağırlıklı olarak hukukçuların yer alması dikkat çekiciydi. İlçe teşkilatları özellikle Ermenek ve Ereğli teşkilatı yapılanması krizin oluşturduğu tabanla benzerlik gösterdi. Muhalefetin tek kadın üyesi, iktidar tarafından özellikle ön planda vurgulandı. İktidarın kontrolündeki kültürel kuruluşlardan Türk Ocağı üyelerinin bile büyük bir kısmının muhalefet tarafına geçmesi, iktidarın siyaset yapma biçimini sorgulamasına yol açtı. Birçok bölgede olduğu gibi CHF istihbarat raporlarında üyelerin etnik kökenine yönelik Çerkez, Laz, Arap gibi analizler Konya'da da karşımıza çıkmaktadır. Etnik kimliğe yönelik okumaların yanında iktidar, mezkûr vilayette muhalefet üyelerinin okur-yazar durumu, tanınırlıkları, meslekleri ve en önemlisi de toplumda karşılıkları olup olmadığıyla ilgilendi. İktidarın ülke genelinde muhalefetin irticai unsurlar barındırdığı/söylemi Doğanhisar'da karşılık bulduğunu görebiliriz.

İki fırka arasındaki rekabet/çatışma belediye seçimlerinde daha da belirginleşti. Her seçim bölgesinde olduğu gibi muhalefetin ikrarı olan iktidarın idari amirler kanalıyla seçim aygıtlarını elinde tutup seçime müdahale ettiği savı, Konya'da da karşımıza çıkmaktadır. Muhalefet, kuraklık ve krizin getirdiği sıkıntıları çözme üzerine bir irade geliştirirken iktidar, kendi problemlerini ve sorunlarını çözme için ikincil plana atarak, bütün enerjisini ve okumalarını muhalefet üzerinde yoğunlaştırdı. Seçimin kazanılmasını asayişin sağlanması ile paralel gördü. Seçimlerde iki fırka arasındaki rekabet üyelerden çok basın üzerinden yürütüldü. Muhalefetin şapkanın kaldırılacağı, okullarda Kuran okutturulacağı propagandasıyla rejimin bekasını tehlikeye düşürdüğü iddialarını seçim süresince gündeminde tuttu. Okullarda Kuran okutturulacağı sadece Konya'ya özgü bir iddiydı. Konya yerelindeki irticai unsurların varlığına dair okumalar uluslararası boyuta taşınarak İngiltere kontrolünde Emir Faysal'ın Ortadoğu coğrafyasında başlattığı Hilafet merkezli hareketle ilintilendirilmeye çalışıldı. SCF ilçe teşkilatında medrese kökenlilerin varlığı ve seçimlerde medreselerin yeniden açılacağı propagandasının yapıldığı iddiaları, rejimi koruma refleksiyle iktidarı dini pratikleri yeniden gözden geçirmeye sevk etti. Okullarda farklı dini metinlerin okutulmasının yanında rejimin tasavvur ettiği seküler vatandaş modelinin güçlendirilmesi adına, propaganda için basın faaliyetlerine önem verilmesi ve görsel kültürel etkinliklerin artırılması gerekli görüldü.

İktidar fırkası, Konya'da seçimleri kazanmasına karşın toplumla sağlıklı bir rabita kuramadığını gördü. Muhalefet fırkasının

kapandıktan sonra iktidarın Konya'ya özgü hazırladığı ayrıntılı rapor bunun bir yansımasıydı. Türk Ocaklarının yeniden yapılandırılması, medrese zihniyetinin etkisini asgariye indirmek için okullarda din derslerine takviye yapılması tasarıları, muhalefetin ortaya koyduğu siyasi performansının iktidar üzerindeki etkilerinin açık göstergeleriydi.

Kaynakça

Arşivler

Cumhurbaşkanlığı Arşivi

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Resmi Yayınlar

TBMM Zabıt Ceridesi

Gazeteler

Babalık

Cumhuriyet

Milliyet

Serbest Cumhuriyet Gazetesi

Son Posta

Vakit

Yarın

Araştırma Eserler

Afşar, E. (2020). Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın "programları" ekseninde mukayesesi. *History Studies*, 12(4) , 1351-1380.

Afşar, E. (2022). Gaziantep mebusu Ali Cenani Bey'in Türkiye'nin ekonomik ve sosyal durumuna dair değerlendirme raporu (1930-1931). *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 5(2) , 76-89.

Avşar, A. (1998). *Bir partinin kapanmasında basının rolü Serbest Cumhuriyet Fırkası*. Kitapevi.

Balkaya, İ. S. (2006). *Serbest Cumhuriyet Fırkası arşiv belgelerine göre 1930 belediye seçimleri*. Güneş Vakfı Yayınları.

Benhür, Ç; Yüksel, E. (2017). Konya'nın 1930'daki sosyal, siyasi ve ekonomik görünümü ile belediye seçimleri üzerine bir inceleme. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 23, 93-117.

Emrence, C. (2014). *99 günlük muhalefet Serbest Cumhuriyet Fırkası*. İletişim Yayınları.

Kaya, B. (2022). 1927 Genel nüfus sayımına göre Cumhuriyet'in ilk yıllarında Konya'nın demografik yapısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 47, 370-38.

Koçak, C. (2006). *Belgelerle iktidar ve Serbest Cumhuriyet Fırkası*. İletişim Yayınları.

Öztürk, R. H. (2012). *1923-1938 yılları arasında yerel basında Konya ekonomisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Pınar, M. (2015). Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Kütahya teşkilatlanması ve faaliyetleri. *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14, 277-298.

Pınar, M. (2016). *Tek parti döneminde Trakya'ya da siyasi hayat ve Yahudiler (1930-1934)*. Grafiker Yayınları.

Pınar, M. (2017). Serbest Cumhuriyet Fırkasının Doğu Anadolu Bölgesi teşkilatlanması. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 9 (11), 99-114.

Soyak, H. R. (2010). *Atatürk'ten hatıralar*. Yapı Kredi Yayınları.

Uran, H. (2008). *Meşrutiyet, tek parti, çok parti hatıralarım(1908-1950)*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Weiker, W. F. (1973). *Political tutelage and democracy in Turkey The Free Party and its aftermath*. Leiden.

Yetkin, Ç. (2004). *Atatürk'ün vatana ihanetle suçlandığı SCF olayı*. Otopsi Yayınları.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmacı verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen gösterdiğini beyan eder.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Beyanı

Makalenin hazırlanmasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Ekler

01003874-387

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Hususi kalem müdürlüğü

Ankara
/ /

Sayı:
3
348

Konya valisi İzzet Beyin makine başında
ifadesi

C. Belediye intihap meselesi ; hali tabiiide seyretmekte-
dir . Her iki taraf ta Propagandalarına devam ediyorlar .
Talik edilen esami defterleri bu gün indiriliyor . Mahkeme-
ye müracaat arzusunda bulunanlar için daha altı gün müddet
vardır . Serbest fırka mensupları iki gün evvel hey'eti ih-
tiyariyeden verilen esami defterlerinin noksan olduğundan
bahisle noksanlara ayrıca bir defterle ikmal ettirmek arzu-
sunu göstermişlerdi . Defterde isimleri mezkûr olmayan her
yetendegir münferiden müracaat etmesi kamun iktizasından o-
lup kendilerine bu suretle tefhim edildi . Münferiden müracaat
edenlerin müracaatları nazarı itibare alınmıştır .
Vergilerin indirileceği , inhisarlara iligileceği memur-
ların Umumiyetle mürtekip oldukları , Büyük memurların çok
mağ aldıkları Propagandaları devam etmektedir . I Tegrini
evvelde intihabat bağlayacak ve yedi gün devam edecektir .
Ağrı hadisatının bağladığı zamandanberi vilâyet her hususta
fevkaledede mütteyakkızdır .
Çumra ve Beyşehirinde Halk fırkası namzetleri kazanmıştır .
Diğer kazalarda da kazanacaktır . En mühimmi merkezî vilâyet
yette olacaktır .

CUMHURBAŞKANLIĞI ARŞIV Yr. No. : _____ E. S. No. : _____ Vesika No. : _____	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 20px; text-align: center;">A</td> <td style="text-align: center;">IV - 4</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">D</td> <td style="text-align: center;">57</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">F</td> <td style="text-align: center;">3 - 357</td> </tr> </table>	A	IV - 4	D	57	F	3 - 357
A	IV - 4						
D	57						
F	3 - 357						